

El patrimoni arqueològic i el patrimoni anònim: Més enllà de les pròpies restes

Montserrat de Rocafiguera Espona i Imma Ollich i Castanyer

Afortunadament, sembla que hem deixat enrere - tot i que no es pot abaixar la guàrdia- aquells temps on calia explicar que protegir els monuments és obligació dels poders públics, i que una societat que protegeix els seus bens patrimonials és una societat desenvolupada. Cada vegada més veiem com els grans monuments de les ciutats es restauren i s'embelleixen, i sovint passen a enriquir els actius de la població en forma d'atraccions turístiques, de les quals la majoria dels ciutadans són admiradors i consumidors. Així, avui dia, ningú no qüestiona que tenir el Temple Romà, la catedral o el Museu Episcopal són un orgull i un actiu per a Vic, o que el l'esplèndid romànic de la comarca enriqueix el nostre paisatge i ens en fa sentir orgullosos i propers.

Ara bé, sovint oblidem quin és el motiu i el sentit de la protecció del patrimoni. És evident que cal preservar aquells monuments singulars, que s'expliquen per si sols, però és només la resta noble, que té entitat per ella mateixa la que cal protegir?

En les nostres llengües romàniques, la paraula "patrimoni" s'acosta perillosament al sentit de "possessió" o "propietat", i per això a vegades es tendeix a "materialitzar" el que són els béns patrimonials. En anglès, en canvi, es fa servir la paraula "heritage", és a dir "heretat", allò que com a societat ens ha pervingut dels nostres avantpassats, que és el nostre llegat, i que hem de conservar per al futur. Així doncs, no és només el bé material que cal protegir, sinó tots aquells elements que ens permeten saber d'on venim, que és la millor manera de saber cap on anem.

En aquest sentit més ampli doncs, ens adonem que, a Vic, no tan sols som hereus d'un temple, sinó de tot el passat romà d'aquesta Auso que encara coneixem tan poc, i que estava presidida, en el fòrum, per un temple. I per comprendre tot aquest origen, els petits fragments de mur que apareixen en diferents punts de la ciutat, l'estratigrafia que es pot recuperar, la seva relació amb altres troballes són tan importants com el propi temple. Un exemple recent és la magnífica instal·lació del Vic Punt Zero¹ que explica els orígens de la nostra ciutat. Si observem l'entitat de les restes que es conserven, hi reconeixem "tan sols" uns murs desempedrats, unes sitges, un pou, i les restes d'uns paviments trencats. Per si sols, tenen un valor relatiu; ara bé, la història que expliquen aquestes restes, malmeses pel pas del temps, és impressionant i ens fa comprendre l'essència de la ciutat, aquell fil conductor que enllaça totes les etapes, des de l'antiga Auso romana fins a l'actualitat. Així doncs, la seva preservació i museïtzació ha estat de totes un encert, com ho mostren les visites que s'acosten cap aquest equipament des de l'oficina de turisme.

Perquè no només els temps romans, sinó també el passat medieval es reconstrueix a partir de les evidències que ens han pervingut. Per exemple, del pas dels jueus a la ciutat en queda, a banda de les referències documentals, un sol vestigi arqueològic, una pedra amb el forat de la mezuzà, que es posava a la llinda de les cases dels jueus, i que contenia unes cites de la Torà². En canvi, en els carrers tortuosos que baixen des del temple cap a migdia, encara es respiren aquells aires de la ciutat medieval que els va veure néixer. Alguns d'ells, com el carrer dels Argenters, o dels Corretgers, porten els noms dels antics gremis, d'altres, com el carrer de la Riera, del Pont i dels Arcs, de les Basses i la Ramada recorden l'activitat ramadera entrant i sortint de la ciutat. I el Mercadal, ben documentat des del segle IX, hereu d'aquells mercats de la Quintana i del Bisbat, que se celebraven ja en dimarts i dissabte, ens explica, entre parades modernes, la tradició comercial que dona origen a Vic. Preservar-ne els elements originals, com els fragments de paviments, pous i sitges, juntament amb els finestrals gòtics que es troben escampats pel centre històric, ajuda a mantenir aquest diàleg entre les comoditats d'avui dia i el solatge antic.

I, ja a l'edat moderna, fora del clos de les muralles, encara es reconeixen prou bé els barris menestrals amb les seves cases senzilles, d'un sol traç, a vegades amb patis al darrere, on els obradors i les botigues s'obrien a la planta baixa, sota la vivenda. Revivim aquest ambient cada vegada que passem pel Carrer Nou, o pel Carrer de Sant Pere.

Encara molt més difícils de preservar que els monuments nobles, protegir els ambients és una des tasques amb què s'enfronten els urbanistes d'ara del futur. I la manera de mantenir-los, amb tot el seu encant, passa per protegir, també, el patrimoni anònim, aquella casa, aquella resta no singular, que, en ser substituïda, trenca la màgia que ens arrela amb el passat i que ens fa singulars. A Barcelona, Barris com Gràcia³, o Sant Andreu del Palomar⁴, estan posant en valor les cases petites que recorden la seva essència com a pobles, abans del gran esclat urbanístic que les va engolir.

¹ "Vic Punt Zero. L'origen d'una història" a <https://www.vicpuntzero.cat>. Oficina de turisme

² Ollich, Imma; Llop, Irene (2016): "Espais públics i espais privats del call jueu de Vic: evidències documentals i arqueològiques" a *Ausa*, XXVII, p. 481-506. <https://raco.cat/index.php/Ausa/article/view/315798>.

³ Farré, Natàlia (2020) "Gràcia protegeix la seva identitat a través del patrimoni" a *El Periódico*. (<https://www.elperiodico.cat/ca/barcelona/20200213/gracia-protegeix-la-seva-identitat-a-traves-del-patrimoni-7845954>)

⁴ Garcia Matou, D (2017) "El Casc Antic de Sant Andreu queda definitivament blindat" *L'express de Sant Andreu*, 28 de maig del 2017 (<http://www.expresdesantandreu.cat/noticies/2017/05/28/casc-antic-sant-andreu/>)

Les capes històriques de l'arquitectura anònima

Protegir el nostre patrimoni no és viure ancorats en el passat, sinó construir un present de qualitat. Invertir en la seva preservació no és una despesa inútil ni un malbaratament; és una aposta decidida per la qualitat de vida dels ciutadans d'avui dia i dels de demà. Perquè el patrimoni, entès com a heretatge, és aquella baula que reforça, o crea, el sentiment de pertinença, i això ens fa una societat més cohesionada, més pacífica i més optimista, amb més recursos col·lectius per afrontar els reptes del futur.

